

UITVOERINGSAGENDA 2021 - 2022

Circulaire Economie

INNOVATIEF NAAR AFVALVRIJ

Inhoud

Doelen en ambities	6
Naar een circulaire economie	8
Visie en strategie	12
Projecten	16
Financiën, monitoring en evaluatie	22

Ambitiekaart Circulaire Economie

STRATEGISCH DOEL

Materialen hergebruiken en grondstoffenketens sluiten – een samenleving zonder afval in 2050

VAN AFVAL NAAR GRONDSTOF

JAARLIJKS

Onderzoek i.s.m. kennisinstellingen naar bijv. gedragsverandering

LEREN

2021-2022

Tenminste 10 projecten circulair inkopen en ontwikkelen

DOEN

2020-2022

Actieve rol nemen in de Uitvoeringsagenda Betonketen Fryslân

VERTELLEN

STRATEGISCH DOEL

In 2025 maximaal circulair inkopen om de markt te stimuleren

INKOOP EN ONTWIKKELING

2021-2022

Roadmap naar maximaal circulair inkopen opstellen

LEREN

JAARLIJKS

2 CIRCO-tracks voor het MKB ondersteunen

VERTELLEN

JAARLIJKS

Ondersteunen bij Europese financiering voor circulaire innovatie in het bedrijfsleven

LEREN

INNOVATIE & BEDRIJFVIGHEID

JAARLIJKS

Launching customer bij 3 innovaties

DOEN

STRATEGISCH DOEL

In 2025 staat Fryslân in de top 3 van meest circulaire ontwikkelregio's van Europa

JAARLIJKS

Organiseren van een evenement tijdens de Week van de Circulaire Economie

VERTELLEN

2022

Maximaal 100 kg restafval per inwoner

DOEN

”Innovaties, en gewoon doen, vormen de basis voor de transitie naar een circulaire economie. In onze gemeente hebben we fantastische bedrijven en campussen die deze innovaties kunnen leveren.

Als gemeente willen wij daarin faciliteren. Door bijvoorbeeld CIRCO-tracks en ons eigen Innovatiefonds. Samen met alle partners worden we zo dé circulaire ontwikkelregio van Europa in 2025.”

wethouder Friso Douwstra
Economische Zaken

“In 2050 is Nederland een samenleving zonder afval. We helpen de inwoners van Leeuwarden actief naar minder restafval toe te werken. In 2022 willen we naar maximaal 100 kilogram per inwoner per jaar. Om dit te bereiken, zetten we, samen met Omrin, in op betere afvalscheiding en innovatieve recycling. Van afval naar grondstof! Natuurlijk verminderen we hierbij ook het afval van onze organisatie en helpen we bedrijven om hun ambities verder te brengen.”

wethouder Bert Wassink
Circulaire Economie, Afval

”We nemen onze rol in de transitie naar een circulaire economie serieus. Daarom kopen we in 2025 maximaal circulair in en dagen we de markt uit om met circulaire oplossingen te komen. Een enorme uitdaging waar veel nieuwe kennis voor nodig is. Onze inkoopkracht zetten we hierbij in om innovatie en verduurzaming in de markt te versnellen. Samen met de andere Friese overheden.”

wethouder Hein Kuiken
Inkoop

Doelen en ambities

Het Circulair Kwartier in de binnenstad is een prachtig voorbeeld hoe overheden, ondernemers en onderwijs samen kunnen werken aan circulair denken en doen. Ondernemers gaan voedselverspilling tegen en verkopen voedingsmiddelen zonder (plastic) verpakking.

Samen werken we aan een transitie naar een circulaire economie. Deze transitie is nodig om onze kwaliteit van leven te borgen: vele grondstoffen worden schaarser of raken zelfs op. Earth Overshoot Day is in 2020 op 22 augustus. Dat is de dag waarop we, als mensheid, collectief meer dan van de natuur hebben verbruikt dan de Aarde in één jaar kan vernieuwen. Onze inzet is dus nodig, maar biedt gelukkig ook vele kansen: voor innovatie, vergroening en sociale samenhang.

De overgang naar een circulaire economie is een belangrijke maatschappelijke opgave.

De ambitie van het Rijk is om in 2050 volledig circulair te zijn. Dit vraagt om een aanpak waarin we ketens weten te sluiten en afval niet meer bestaat, maar alleen nog grondstoffen. Deze aanpak biedt kansen, zeker voor het Leeuwarder midden en klein bedrijf (MKB). Het leidt tot innovatie en werkgelegenheid, maar ook tot een duurzamere leefomgeving en een sterk netwerk.

Als regio Fryslân willen we in 2025 behoren tot de top 3 van meest gunstige ontwikkelregio's in Europa voor circulaire economie. Dit is waar Leeuwarden, als koploper van de regio, zich vol voor inzet. Samen met de provincie, alle Friese gemeentes, Vereniging Circulair Friesland, Rijkswaterstaat Noord en Wetterskip Fryslân. Leeuwarden kan hieraan bijdragen door aanpassingen te maken in haar grondstoffenbeleid, inkoop- en ontwikkelbeleid en het aanjagen van (innovatie)projecten met het bedrijfsleven. Door het goede voorbeeld te geven en partijen bij elkaar te brengen, wil de gemeente ook anderen inspireren om bij te dragen aan de transitie naar een circulaire economie. Hoe Leeuwarden dit de komende jaren wil doen, staat beschreven in deze agenda.

1.1 Doelen

Samenwerken aan de klimaatopgave

Circulaire economie is, naast duurzame energie en klimaatadaptatie, één van de 3 pijlers binnen het duurzaamheidsprogramma van de gemeente: Volhoudbaar. Om de transitie te maken richting een circulaire economie, zijn hierin de volgende strategische doelen opgenomen:

- meer grondstoffen en materialen terugwinnen/hergebruiken;
- meer circulaire bedrijvigheid en innovatie, circulaire economie als nieuwe pijler onder de Leeuwarder economie;
- meer circulaire projecten t.b.v. werkgelegenheid.

1.2 Ambities

Met partners in de regio spreken we daarom de volgende ambities af:

- In 2025 kopen we maximaal circulair in
- In 2025 behoren we met de regio Fryslân bij de top 3 van meest gunstige ontwikkelregio's van Europa
- Een samenleving zonder afval in 2050

Maximaal circulair inkopen en ontwikkelen (portefeuille Bedrijfsvoering)

Om innovatie in de markt te versnellen en de voetafdruk van onze eigen organisatie te verkleinen werken we toe naar 2025. Vanaf dan kopen we maximaal circulair in. Dit betekent echter nog niet dat onze circulaire vraag ook altijd een circulair antwoord krijgt. Maar door er met ons netwerk van Friese overheden naar te vragen, willen we de markt in beweging brengen en samen tot circulaire oplossingen komen. Dit vraagt ook om innovatie in onze eigen organisatie. Samen leren we hoe we dit moeten doen.

Zo hebben we samen met alle Friese overheden en Vereniging Circulair Friesland afgesproken om in 2020, 10% van de fysieke producten circulair in te kopen. Ook kiezen we alleen nog voor circulair straatmeubilair en richten we ons wagenpark fossielvrij in. Dit is echter nog niet genoeg. Daarom gaan we innovatieve startups ondersteunen vanuit onze rol als launching customer (eerste klant) en passen we onze aanbestedingsprocessen aan. We gaan circulaire principes toepassen in gebiedsontwikkelingen en werken met onze partners aan het sluiten van grondstofketens, zoals beton, asfalt en grondverzet. Concreet gaan we de komende jaren tenminste 10 projecten circulair inkopen en daarnaast stellen we een roadmap op naar maximaal circulair inkopen in 2025.

Meer circulaire bedrijvigheid en innovatie (portefeuille Economische Zaken en Innovatie)

Als regio willen we in 2025 bij de top 3 van meest gunstige ontwikkelregio's behoren van Europa voor circulaire economie. Dat kunnen we niet alleen. Daar hebben we het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en de andere Friese overheden, zoals provincie Fryslân, bij nodig. Wel kunnen we daar een belangrijke bijdrage aan leveren in samenwerking met deze stakeholders en Vereniging Circulair Friesland. Naast onze rol als launching customer en inkoper, zijn we partner in (innovatie)projecten, jagen we gebiedsgericht de transitie aan in samenwerking met het bedrijfsleven en kennisinstellingen en zetten we tools als CIRCO¹ in om bedrijven de stap naar circulair te helpen maken. Met onze partners delen we best practices en geven we circulaire koplopers een podium.

Grondstoffenbeleidsvisie (portefeuille Circulaire Economie)

Om te komen tot een nuttige toepassing en hergebruik van afvalstromen is in 2019 de grondstoffenbeleidsvisie "Naar een afvalvrije samenleving" door de gemeenteraad vastgesteld. In deze visie volgt een verdere uitvoering van het landelijke grondstoffenakkoord op het vlak van huishoudelijk afval. Hierin zijn de volgende doelstellingen opgesteld waar we aan gaan werken:

- Maximaal 100 kilogram restafval per inwoner per jaar in 2022
- Maximaal 30 kilogram restafval per inwoner per jaar in 2030
- Een samenleving zonder afval in 2050

Om deze doelen te behalen, wordt er samen met Omrin ingezet op betere afvalscheiding en innovatieve recycling. Daarnaast proberen we ook afval te voorkomen waar mogelijk. Zo zetten horecaondernemers zich samen met de NHL in om voedselverspilling tegen te gaan. En in het Circulair Kwartier kun je voedingsmiddelen zonder verpakking kopen. Het definitieve grondstoffenbeleid zal vastgesteld worden in de raad.

¹ www.circonl.nl

**Naar een circulaire
economie**

Op termijn zijn grondstoffen beperkt beschikbaar of raken zelfs op. Ook is veel energie nodig om grondstoffen te winnen. Dat vraagt om een andere manier van denken, om een andere bedrijfsvoering. Een circulaire economie is een economisch systeem van gesloten kringlopen waarin grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde zo min mogelijk verliezen. Daarnaast wordt er in een circulaire economie gebruik gemaakt van hernieuwbare energiebronnen en houden we rekening met bestaande (eco) systemen.

2.1 De 7 pijlers van een circulaire economie

Een circulaire economie vraagt een andere manier van ontwerpen, produceren, gebruiken en hergebruiken van producten en diensten. We werken toe naar een bloeiende samenleving op een aarde met zelfherstellende en regenererende capaciteiten. Als leidraad hiervoor nemen we de 7 pijlers van de circulaire economie, een model ontwikkeld door Vereniging Circulair Friesland en Metabolic. Door rekening te houden met deze 7 pijlers is een circulaire economie niet alleen duurzaam voor onze planeet, maar ook voor onze maatschappij.

De ladder van Cramer

In ons streven naar een zo circulair mogelijke oplossing (van reduce tot recover) volgen wij de principes van de Ladder van Cramer (10R). Een transitie naar een circulaire economie heeft positieve impact voor verschillende doelgroepen. Zo zetten we stappen naar een schone gemeente met gezonde inwoners en voldoende werkgelegenheid. Daarnaast worden producten lokaal geproduceerd en geconsumeerd, hiermee creëren we een sterke, onafhankelijke regio. Ook voor bedrijven liggen er kansen: nieuwe markten kunnen aangeboord worden met tegelijkertijd een toekomstbestendige bedrijfsvoering. Een duurzame regio trekt bovendien talent aan en weet talent te behouden. Voor inwoners wordt het makkelijker om eerlijke, duurzame producten te kopen en ten slotte is een circulair product over de gehele levenscyclus vaak goedkoper.

Circulaire verwerkingsladder

R0 - Refuse

Maak een product overbodig door van z'n functie af te zien of deze functie op een andere manier te leveren.

R1 - Retink

Maak productgebruik intensiever, door met meer mensen het product te gebruiken (delen) of door het product meer functies te geven.

R2 - Reduce

Verhoog de efficiëntie van de machines in het productieproces of gebruik minder grondstoffen voor hetzelfde product.

R3 - Re-use

Hergebruik van afgedankt, nog goed product in dezelfde functie door een andere gebruiker.

R4 - Repair

Repareer defecte producten zodat de originele functie behouden kan blijven.

R5 - Refurbish

Reviseer oude producten en maak ze weer 'up-to-date'.

R6 - Remanufacture

Hergebruik nog werkende onderdelen van het product voor het maken van vergelijkbare producten.

R7 - Repurpose

Hergebruik het product of delen ervan in een nieuw product met een andere functie.

R8 - Recycle

Hergebruik de materialen van het product voor toepassing in nieuwe producten.

R9 - Recover

Verbrand de materialen met energierugwinning.

Gemeente **Leeuwarden**

2.2 Samen met onze partners

De transitie naar een circulaire economie bereik je niet alleen, dat doen we samen.

- **Vereniging Circulair Friesland**

Een belangrijke partner als aanjager en verbinder van circulaire initiatieven binnen de regio.

- **Innovatiepact Fryslân**

Draagt bij aan de innovatiekracht en het ondernemerschap in de provincie.

- **Onze campussen** - Watercampus, Dairy Campus, Energiecampus en RUG Campus Fryslân

Richten zich op kennisontwikkeling in specifieke sectoren.

- **Omrin**

Een deskundige partner in de advisering en uitvoering van het grondstoffenbeleid.

In Fries verband werken we nauw samen met provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en andere gemeenten om onze rol als circulaire inkoper en aanjager van innovatie op te pakken. Provincie Fryslân heeft grote ambities voor circulaire economie waar Leeuwarden een belangrijke bijdrage kan en wil leveren, ook voor het aantrekken van Europese financiering.

2.3 Bedrijfsleven loopt voorop en is toonaangevend

Dankzij deze partners heeft Leeuwarden een sterke uitgangspositie om stappen te zetten richting een circulaire economie. Dit zien we ook terug in het Friese en Leeuwarder bedrijfsleven, waar steeds meer bedrijven de omslag maken naar circulair. Ze ontwikkelen nieuwe businessmodellen en zetten in op innovatie. Dit biedt kansen voor werkgelegenheid. Een toonaangevend voorbeeld hiervan is het bedrijf Hydraloop, dat ook ondersteund is door de gemeente in de startup-fase. Maar ook in samenwerkingsverbanden werkt het Leeuwarder MKB aan de transitie: op bedrijventerrein De Zwette zetten ondernemers zich samen in voor een circulair bedrijventerrein.

2.4 Onderscheidingskracht campussen

Leeuwarden onderscheidt zich bovendien met sterke campussen en kennisinstellingen op de verduurzaming van een aantal sectoren, die ook tot cross-sectorale innovaties leiden. Zij ontwikkelen oplossingen die de transitie naar een circulaire economie versnellen:

- Watercampus (watertechnologie)
- Dairy Campus en FACT (agrofood)
- Legacy van LF2018 (hospitality en (cultuur)toerisme)
- Energiecampus (energie)

2.5 Bestuurlijke context

Met deze uitvoeringsagenda sluiten we aan op internationaal beleid gericht op duurzaamheid. Daarnaast geven we invulling aan het nationale beleid om gezamenlijk toe te werken naar een circulair Nederland.

- Wereldwijd – Klimaatakkoord van Parijs en Sustainable Development Goals
- Europees – Green Deal
- Nationaal – Nederland Circulair in 2050 (Nationaal Grondstoffenakkoord)
- Regionaal – In top 3 van meest gunstige ontwikkelregio's van Europa in 2025 (Vereniging Circulair Friesland)
- Lokaal – collegeprogramma "De Kracht van Samen 2018-2022"

Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs) en monitoring

De SDG's (Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelen) zijn 17 doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. De SDG's zijn afgesproken door de landen die zijn aangesloten bij de Verenigde Naties (VN), waaronder Nederland. Ook gemeente Leeuwarden doet dus mee aan de SDG's.

Als SDG-gemeente willen we graag weten hoe we het doen. Om een goed vergelijk te kunnen maken spiegelen we ons aan andere Nederlandse gemeenten. Hiervoor gebruiken we de monitor van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Via www.waarstaatjegemeente.nl kunnen we zien hoe we ervoor staan. De SDG-monitor is 1 van de manieren waarop we onze voortgang gaan monitoren. Maar

zeker niet de enige manier. We hebben ook eigen doelstellingen, die we zelf monitoren. Ook gaan we via bijvoorbeeld grondstofstromen-monitors bekijken of we op koers zitten of dat we moeten bijsturen.

Met deze agenda dragen we hoofdzakelijk bij aan de volgende SDGs:

SDG 8 – Eerlijk Werk en Economische Groei
 SDG 9 – Industrie, Innovatie en Infrastructuur
 SDG 11 – Duurzame Steden en Gemeenschappen
 SDG 12 – Verantwoorde Consumptie en Productie

Visie en strategie

We ondersteunen festivals als proeflocaties voor innovatieve producten & diensten en grondstofstromenanalyses (foto: Welcome to the Village).

De transitie naar een circulaire economie leidt tot verduurzaming en biedt kansen voor het bedrijfsleven. Maar hoe komen we tot deze transitie, wat zijn de rollen van de stakeholders en welke rol nemen overheden aan en in het specifiek, onze gemeente?

3.1 Gemeente Leeuwarden geeft het goede voorbeeld

Leeuwarden kan het niet alleen – en dat hoeft gelukkig ook niet. Met regionale partners (overheden, bedrijven, kennisinstellingen en burgers), maar ook met het Rijk en Brussel, werken we gezamenlijk aan onze ambities voor een circulaire economie. We beginnen klein om groot te eindigen. Circulaire economie vraagt om experimenteren en leren. De gemeente heeft een belangrijke rol in het geven van het goede voorbeeld. We nemen onze rol in:

- Aanjager van innovatie

De rol van de gemeente in het aanjagen van innovatie is om samenwerking te stimuleren, stakeholders bewust te maken en subsidies beschikbaar te stellen voor nieuwe producten en diensten. Hierin richten we ons met name op het MKB. Daarnaast treden we op als launching customer: als eerste (grote) afnemer van een lokale circulaire innovatie ondersteunen we startups bij marktintroductie en opschaling. Ook faciliteert de gemeente gebieds- en sectorgerichte aanpakken vanuit het bedrijfsleven en geeft experimenteerruimte.

- Inkoop

Het inkoopbudget van overheden kan fungeren als een vliegwiel voor circulaire innovatie. Dit vraagt om een andere aanpak, waarbij ambitie, innovatie en ketensamenwerking centraal staat. Gemeente Leeuwarden wil dat dit proces de standaard wordt en leert met anderen hoe dit te doen.

- Openbare ruimte en vastgoed

De grote materiaalstromen zijn terug te vinden in nieuwbouw en beheer van onze openbare ruimte. We kiezen er daarom voor om hier onze focus op te leggen. We willen het goede circulaire voorbeeld geven zoals demontabel bouwen, inzicht te krijgen in materiaal(stromen), toepassen van duurzame materialen en het

onderhoud aanpassen aan de circulaire ambities.

3.2 Circulair inkopen wordt/is de norm

In 2019 hebben de Friese overheden naar aanleiding van het ambitiedocument van Circulair Friesland een definitie ontwikkeld voor Circulair Inkopen. Deze definitie is gebaseerd op de 7 pijlers van Metabolic. De vertaling van deze pijlers in een concrete werkwijze voor circulair inkopen is in de bijlage te vinden. Deze definitie zullen wij gebruiken om circulair inkopen te monitoren en het nader te verankeren in ons inkoopproces. Samen met de andere Friese overheden werken we toe naar maximaal circulair inkopen in 2025. Vanaf 2021 nemen we circulariteit nadrukkelijk mee in de uitvoering van 10 projecten om ervaring op te doen en anderen te inspireren.

3.3 Faciliteren van initiatieven en kaders

We faciliteren initiatieven van onderop uit onze organisatie en de samenleving. Enthousiasme is in deze fase essentieel en samen bewegen we de juiste kant op (bottom-up).

Daarnaast scheppen we met onze partners de juiste kaders en ambities die handen en voeten geven aan projecten in de stad en regio. Ook passen we waar nodig wet- en regelgeving aan om de transitie naar de circulaire economie mogelijk te maken (top-down).

3.4 Communicatie vergroot de impact

Om de acties en projecten waar wij actief aan deelnemen te laten landen, speelt communicatie een essentiële rol. Daarmee vergroten we onze impact. In deze fase van de transitie naar een circulaire regio is het belangrijk om (van elkaar) te leren. Zo creëren we bewustwording en kunnen we concrete handvatten bieden. Voor verschillende doelgroepen hebben we de boodschap en

Steeds meer bedrijven maken de omslag naar circulair. We willen onze bedrijven hierin faciliteren en stimuleren.

middelen bepaald. Deze zijn opgenomen in een communicatieplan. We hechten belang aan het breed communiceren van onze activiteiten en mooie voorbeelden uit de samenleving. Om ons bereik te vergroten doen we dit samen met onze partners, zoals provincie Fryslân, de campussen, de bedrijvenverenigingen en Vereniging Circulair Friesland. Samen bereik je meer.

Uit afvalwater wordt WC-papier met een fijne zeef verwijderd. Daarna wordt het schoon gemaakt en gedroogd. Dan kunnen de vezels (cellulose) weer worden (her)gebruikt als vulstof.

3.5 Samenwerken, versterken en inzetten netwerk

Om de transitie naar een circulaire economie te realiseren hebben we partners nodig en intensieve samenwerkingsverbanden. In onze stad en regio zijn de verbindingen kort en sterk. Daar zetten we voortdurend op in.

Vaste partners zijn Vereniging Circulair Friesland, de bedrijven(verenigingen), de campussen, overheden (regionaal, nationaal en internationaal) en de kennisinstellingen. In een enquête van BBO onder het Friese MKB in 2020 scoorde Leeuwarden hoog voor de aanpak op circulaire economie. Deze lijn willen we graag doorzetten en uitbouwen.

3.6 Campussen, living labs en innovatie ondersteuning

De campussen, bedrijventerreinen en living labs in Leeuwarden vormen de motor van duurzame innovatie. Onze campussen staan voor onze topsectoren, die onze gemeente een onderscheidend karakter bieden: watertechnologie, agrofood, energie en (cultuur) toerisme. Juist in deze sectoren is innovatie nodig om globaal de circulaire economie dichterbij te brengen.

We willen onze bedrijven faciliteren en stimuleren in hun ontwikkeling en innovatie. Samen met het Innovatiepact Fryslân en de kennisinstellingen stimuleren we bovendien ondernemerschap, gericht op het oplossen van maatschappelijke opgaven.

3.7 Vertegenwoordiging in regionale, nationale en internationale verbanden

In Europa willen we als regio met onze partners koploper zijn op het gebied van circulaire economie. Het onderscheidende karakter van onze stad en regio dragen we daarom uit in regionale en

internationale verbanden, zoals EBNN, NG4 en in Brussel.

3.8 Ondersteunen bij projectfinanciering

Voor projecten is naast enthousiasme, ambitie en steun, ook financiering nodig. We kijken daarom voortdurend naar mogelijkheden om projecten in onze regio een stap verder te brengen. Mogelijkheden zijn regionale, nationale en Europese financieringen. Ook helpen we onze partners bij het verwerven van nieuwe fondsen.

3.9 Financiering van gemeentelijke projecten

In eigen huis treffen we ook de nodige maatregelen. In 2021 wordt onderzocht of de financiële verordening aangepast kan worden met het onderwerp circulaire economie. Dit biedt de mogelijkheid binnen de huidige middelen meer te doen. Daarnaast kan een circulair product besparen op de toekomstige vervangingsinvestering. Projecten willen we dan ook om die reden beschouwen vanuit het begrip TCO (Total Cost of Ownership) en LCC (Life Cycle Costs). Toepassing van circulaire producten kan voor minder onderhoud zorgen waarmee je geld vrijspeelt voor projecten.

Koppelkansen

We werken vanuit onze gemeente aan verschillende opgaven die de aanpak circulaire economie raken. Waar mogelijk proberen we koppelkansen te benutten op het gebied van klimaatadaptatie, duurzame energie en het vergroten van biodiversiteit. Dit doen we bijvoorbeeld bij gebiedsgerichte opgaven en vanuit onze inbreng bij nieuw beleid. Ook zien we kansen voor nieuwe werkgelegenheid, opleidingen, het besparen van kosten en het geven van perspectief van mensen die nu aan de kant staan.

In samenwerking met het Wetterskip Fryslân is een cellulose voetpad langs de Potmarge aangelegd. Door middel van klei met kalk en cellulose wordt een verharding gemaakt. De cellulose komt van WC-papier uit de rioolwaterzuivering van Wetterskip Fryslân.

Projecten

A man in a yellow shirt is working on a harp, which is placed inside a metal shopping cart. The cart also contains a red chair and a yellow and black striped bag. He is in a large, open-plan space with a high ceiling and exposed beams. To the left, there is a red wall with vinyl records and a poster that says 'PROJECT'. In the background, there are glass partitions, a table with various items, and other people working or sitting. The overall atmosphere is creative and collaborative.

Door het gescheiden aanleveren van herbruikbare spullen, krijgen deze een tweede kans. Bij de kringloopwinkels van Omrin Estafette worden via reparatie of up-cycling (van een product iets nieuws maken) spullen behoeft van de afvalberg en krijgen ze een tweede/nieuw leven.

We zetten concrete stappen om circulaire ontwikkeling in onze gemeente en organisatie te stimuleren. In deze projectenportfolio staat het op een rijtje. Voor onze projecten gelden 3 criteria:

1. Projecten dragen bij aan het realiseren van de ambities van de gemeente.
2. Projecten verlagen drempels die de overgang naar een circulaire economie in de weg staan.
3. Projecten kunnen opgeschaald worden en het is duidelijk welke partners daarvoor nodig zijn.

4.1 Doen, leren en vertellen

In lijn met het beleid voor circulaire economie van de provincie Fryslân hanteren we de lijnen Doen, Leren en Vertellen.

- Doen - we gaan aan de slag en geven het goede voorbeeld
- Leren - we doen kennis op met ons netwerk en delen dit met anderen
- Vertellen - we maken bedrijven, inwoners en overheden bewust van de kansen

Elk voorjaar binden basisschoolleerlingen tijdens de Himmelmike de strijd aan tegen zwerfafval. Elk jaar halen ze duizenden zakken afval op. De Himmelmike is meer dan een schoonmaakactie. De Himmelmike maakt leerlingen ook bewust van zwerfafval en wat zij hier zelf tegen kunnen doen.

4.2 Ambitie: Naar een afvalvrije samenleving in 2050

Wat?	Voor wie?	Waarom?	Door wie?	Wanneer af?
Doen				
Inzameling BEST-Tas in Grou	Inwoners	Nuttige toepassing afvalstromen	Team Afval, KV Mid-Fryslân, Kringloop Grou	Doorlopend
Optimaliseren van inzamelvoorzieningen	Inwoners	Nuttige toepassing afvalstromen	Team Afval, Omrin	Doorlopend
Start nascheiding van luiers (Dano-trommel)	Inwoners	Nuttige toepassing afvalstromen	Team Afval, Omrin	2021
Leren				
Onderzoek i.s.m. studenten van RUG/Campus Fryslân	Eigen organisatie, kennisinstellingen	Innovatie, nuttige toepassing en/of reductie van afvalstromen	Team Afval, RUG/CF	1x per jaar
Vertellen				
Inzet van afvalcoaches i.s.m. Omrin	Inwoners	Bewustwording, nuttige toepassing afvalstromen	Team Afval, Omrin	Doorlopend
Buurtinterviews met inwoners	Inwoners	Bewustwording, nuttige toepassing afvalstromen	Team Afval, Omrin	1x per jaar

4.3 Ambitie: In 2025 in top 3 van meest gunstige ontwikkelregio's van Europa

Wat?		Voor wie?	Waarom?	Door wie?	Wanneer af?
Doen					
	Launching customership voor minimaal 3 producten/diensten per jaar	Bedrijven, eigen organisatie	Circulaire bedrijfsvoering, faciliteren van innovatie	Team EZ, inkoop	Doorlopend
	Faciliteren gebiedsgerichte aanpak voor ondernemers in tenminste twee gebieden	Bedrijven, kennisinstellingen	Innovatie, bewustwording, groene leefomgeving	Team EZ	Doorlopend
	Het Innovatiefonds faciliteert jaarlijks tenminste vier circulaire innovaties	Bedrijven, kennisinstellingen	Innovatie	Team EZ	Doorlopend
	Organiseren challenge Startup in Residence / Sterk! Fries Ondernemerschap (eventueel i.s.m. NG4)	Bedrijven, eigen organisatie	Stimuleren van innovatie	Team EZ, interne challenge-houder	Q4 2020
Leren					
	Welcome to the Village, Innofest en andere festivals ondersteunen we in hun circulaire ambities en innovaties	Festivals, bedrijven, inwoners	Bewustwording, innovatie, betere scheiding afval	Team EZ	Doorlopend
	Jaarlijks zijn we tenminste één keer partner in een Europese subsidieaanvraag voor een circulair project/ontwikkeling	Bedrijven, kennisinstellingen	Innovatie	Team EZ	Doorlopend
	Per jaar één keer nieuw innovatief product toepassen in openbare ruimte	Eigen organisatie, bedrijven en kennisinstellingen	Als Launching Customer innovaties die in potentie kunnen gaan bijdragen aan circulaire doelstellingen een kans geven	Team CT, Wijkzaken	Doorlopend
	Onderzoek naar circulaire verbetering faciliteren	Eigen Organisatie en kennisinstellingen	Vanuit gemeentelijke vraagstukken samenwerken met lokale kennisinstellingen	Team CT en Team Circulair	Doorlopend
	Jaarlijks tenminste 2 stagiaires werven voor circulaire opdrachten	Eigen organisatie, kennisinstellingen	Ontwikkelen van vraagstukken, bewustwording eigen organisatie	Team Circulair	Doorlopend
Vertellen					
	Jaarlijks faciliteren we tenminste twee CIRCO-track gericht op het MKB	Bedrijven	Innovatie	Team EZ, Vereniging Circulair Friesland	Doorlopend
	Tijdens de nationale Week van de Circulaire Economie organiseren we een (groot) event	Inwoners, bedrijven, kennisinstellingen, overheden	Bewustwording, innovatie	Team Circulair	1x per jaar

Vanuit gemeentelijke vraagstukken werken we samen met lokale kennisinstellingen. We faciliteren onderzoek naar circulaire verbetering en we werven jaarlijks minimaal 2 stagiaires voor circulaire opdrachten.

4.4 Ambitie: Maximaal circulair inkopen in 2025

Wat?		Voor wie?	Waarom?	Door wie?	Wanneer af?
Doen					
	In tenminste één gebiedsontwikkeling zijn klimaatadaptatie, -mitigatie en circulair het uitgangspunt	Bedrijven, eigen organisatie	Groene leefomgeving, innovatie	Team Volhoudbaar	Q2 2022
	Opzet Grondbank langere termijn	Eigen organisatie, Friese overheden	Om ook de kleinere grondstromen te kunnen faciliteren en grond zo min mogelijk en over zo'n kort mogelijke afstand te verplaatsen	Team CT en Buitendienst	Q1 2021
	Realisatie Eco berm	Eigen organisatie	Met behulp van groen rest 'afval' het laten toenemen van biodiversiteit, uiteindelijk reduceren restafvalstroom groen	Team CT en Sector Wijkzaken	Q4 2020
	2e project met geopolymerbeton	Eigen organisatie, bedrijven	Na onderzoek TNO in 2020 vervolg geven aan het toepassen van geopolymerbeton	Team CT	Q3 2021
	Eerste project organiseren met Rendemint	Eigen organisatie en kennisinstelling	Wetenschappelijk onderbouwd duurzaamheid meewegen in aanbesteding	Team CT en Team inkoop	Q1 2021
	10 projecten vanaf ontwerpfasen circulair inkopen (met o.a. Ambitiweb, DuboCalc)	Eigen organisatie	Al vanaf de ontwerpfasen dient de juiste inkoopvorm gekozen te worden om optimaal circulair te verankeren in het project. Zo besparen we grondstoffen	Gehele organisatie	Doorlopend
	We stellen een aanjager Circulair Inkopen aan voor onze eigen organisatie	Eigen organisatie	Een aanjager neemt de organisatie op sleeptouw en zorgt ervoor dat we circulaire ambities niet uit het oog verliezen	Team circulair	2021
	We passen ons inkoopproces aan op circulair inkopen	Eigen organisatie, bedrijven, Friese overheden	Aanpassing van het inkoopproces is essentieel in de ambitie naar maximaal circulair inkopen. Faciliteren innovatie.	Team Inkoop	2021
Leren					
	Onderzoek verkeersdruppels met Xirton ipv beton	Eigen Organisatie	In het kader van het minimaliseren van het gebruik van cement alternatieve verharding toepassen in verkeersdruppels	Team CT en Sector Wijkzaken	Q3 2020
	Uitvoeringsprogramma betonketen Fryslân	Eigen organisatie, bedrijven, Friese overheden	Vrijkomend beton eigen organisatie, maar ook bedrijven in regio hergebruiken in nieuw beton, innoveren op samenstelling beton	Team CT	Q4 2022

	Vanuit lidmaatschap asfaltketen noord Nederland moederbestek asfalt opnemen in bestekken en contracten	Bedrijven overheden en kennisinstellingen	Partiële Regeneratie in asfaltlagen toepassen en onderzoeken duurzamere samenstellingen om CO2 footprint (MKI score) te verbeteren	Team CT	Q4 2020
	Proeftuin asfalt met Lignine	Bedrijven, overheden en kennisinstellingen	Toepassing Lignine in asfalt verbeterd de CO2 footprint van asfalt	Team CT	Q3 2021
	Fryske Circulair Inkopen Academie	Eigen organisatie, Friese overheden, bedrijven, kennisinstellingen	Ambtenaren van alle Friese overheden worden hier adhv concrete casussen opgeleid in circulair inkopen.	Inkopers, projectleiders, adviseurs	Doorlopend
	We stellen een roadmap richting 100% circulair inkopen op	Eigen organisatie, Friese overheden	Het doel is duidelijk, nu de route nog. Een roadmap biedt houvast om onze ambities waar te maken.	Team Inkoop	2021

Vertellen

	Grondstofstromen-analyse uitvoeren eigen organisatie in 2022 (opvolging op 2019)	Eigen organisatie	Circulaire bedrijfsvoering, faciliteren van innovatie	Team Circulair	Q1 2022
	(Mede-)organiseren van webinars e.a. vormen van kennisdeling gericht op circulair inkopen door eigen organisatie	Eigen organisatie, Friese overheden, lokaal bedrijfsleven	Kennisdeling, bewustwording en opzetten ketensamenwerkingen	Team Circulair	Doorlopend
	Kansen verkennen en implementeren binnen diverse afdelingen (o.a. Wijkzaken, Vastgoed en Projectenbureau).	Eigen organisatie	Circulariteit zo veel mogelijk borgen binnen de eigen organisatie	Team Circulair	Doorlopend

Financiën, monitoring en evaluatie

Jaarlijks zijn we tenminste één keer partner in een Europese subsidieaanvraag voor een circulair project/ontwikkeling. Op foto: Wetsus

5.1 Financiën

De projecten en activiteiten in deze uitvoeringsagenda worden gefinancierd vanuit bestaande programma's. Ook verkennen we de mogelijkheden van externe financiering zoals Europese subsidies.

5.2 Monitoring

De monitoring van de operationele vindt plaats in samenwerking met de andere twee lijnen van Volhoudbaar: energie en klimaatadaptatie. Dit zal eind 2021 plaatsvinden, waarna vooruit wordt gekeken naar 2022 en verder.

Daarnaast gaan we aan de slag met monitoring voor onze 3 strategische doelen:

- Grondstoffenverbruik door middel van een grondstofstromenanalyse in 2021/2022
- Monitoring van circulair inkopen aan de hand van de monitor die is opgesteld in samenwerking met alle Friese overheden
- Ontwikkelen van een monitor voor het circulaire bedrijfsleven in samenwerking met provincie Fryslân
- Monitor voor huishoudelijk afval in samenwerking met Omrin

5.3 Evaluatie agenda

De uitvoeringsagenda Circulaire Economie treedt in 2021 in werking en loopt tot eind 2022. Eind 2021 vindt een evaluatie plaats van deze agenda met het team en verantwoordelijk bestuurders.

We geven als gemeente het goed voorbeeld en kopen 10 projecten per jaar circulair in. Op de foto de proeverij bij de circulaire aanbesteding van de nieuwe koffie(automaten).

